

Катеринич П.,
студент Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Katerynych P.,
Student of Institute of Journalism of Taras
Shevchenko National University of Kyiv

Капнік О.,
студентка Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Kapnik O.,
Student of Institute of Journalism of Taras
Shevchenko National University of Kyiv

УДК 007:002.2

Огляд актуальної ситуації на видавничому ринку навчальної літератури

Review of relevant situation on publishing market of educational materials

Вступ. *Мета* роботи – схарактеризувати основні тенденції на видавничому ринку навчальної літератури за останні роки та простежити активність видань державного та приватного сектору.

Актуальність роботи – простежити взаємозв'язок між якістю видавництва та обігом його продукції, схарактеризувати суспільну потребу в навчальних виданнях того чи іншого формату залежно від тенденцій та змін у суспільстві.

Завдання:

- схарактеризувати типологію навчальних видань;
- дати загальну характеристику випуску брошур і книжок навчальної тематики за останні роки;
- виокремити основні тенденції на видавничому ринку навчальної літератури, дати оцінку на майбутнє;
- визначити основні характеристики продукції навчальних видань;
- виокремити основні видавництва на ринку видань навчальної літератури, дати їх коротку характеристику.

Результати й обговорення. Навчальні видання – видання систематизованих відомостей наукового або прикладного характеру, викладених у зручній для вивчення і викладання формі [1, с. 4]. Навчально-педагогічна література, яку офіційно використовують у навчанні, потребує

затвердження Інституту інноваційних технологій і змісту освіти та Міністерства освіти і науки України. Без офіційного затвердження матеріали навчального характеру не можна використовувати в навчальному процесі.

Український дослідник М. Тимошик поділяє навчальні видання на такі види [1, с. 304]: підручник, навчальний посібник, наочний посібник, курс лекцій, практикум, збірник вправ (або задач), хрестоматія, книжок для читання, навчальна програма, методичні вказівки, методичні рекомендації.

Таблиця 1. Загальна характеристика випуску книг і брошур

Рік	К-сть вид., друк. од.	Тираж, к-сть примірників
2010	22 557	45 058,3
2011	22 836	46 565,7
2012	26 036	62 120,5
2013	24 645	66 224,4
2014 (перше півріччя)	9 062	24 127,5

Загальна характеристика випуску книжок і брошур (табл. 1) свідчить – щорічно до Книжко-

вої палати надходить понад 20 тис. назв книжок і брошур із великим тиражами.

Значна частка випуску таких видань припадає саме на наукові видання, які займають перші позиції серед книжок і брошур за цільовим призначенням та тематичним спрямуванням.

Таблиця 2. Випуск за цільовим призначенням навчальної та методичної літератури

Рік	К-сть вид., друк. од.	Тираж, к-сть примірників
2010	7 602	17 966,6
2011	6 699	16 632,8
2012	8 611	27 864,1
2013	8 329	34 901,4
2014 (перше півріччя)	3 038	10 321,5

Цікавим є той факт (табл. 4), якщо за кількістю випущених книжкових друкованих одиниць лідирує навчальна та методична література для вищих навчальних закладів, то за тиражами – видання для загальноосвітніх закладів.

Таблиця 3. Випуск навчально-методичної літератури

Рік	ЗОШ		ВНЗ	
	к-сть друк. од	тираж	к-сть друк. од	тираж
2011	1 438	11 857,1	3 981	1 498,1
2012	1 920	21 720,6		
2013	2 525	28 414,6	3 836	1 474,1

Аналіз книжкового обігу (табл. 4) засвідчує, що видання навчальної та навчально-методичної літератури лідирують за назвами та тиражами.

Таблиця 4. Випуск навчально-методичної літератури

Рік	К-сть назв (від заг. к-сті)	Тираж (від заг. к-сті)
2010	33,7 %	39,9 %
2011	35,5 %	47,7 %
2012	32,9 %	31,6 %
2013	33,8 %	52,7 %
2014 (перше півріччя)	33,5 %	42,8 %

Слід зазначити, що переважна більшість вищих навчальних закладів мають власні видавни-

цтва, в яких друкують підручники та навчальні матеріали для своїх студентів та викладачів (54,7 % – 2011 р.; 54,1 % – 2013 р.).

На видавничій літературі спеціалізуються близько 50-ти видавництв. Визначимо та дамо характеристику деяким з них.

Державні:

- «Освіта» та «Світ» – загальноосвітня школа;
- «Либідь» та «Вища школа» – ВНЗ.

Приватні:

- «Гене́за»;
- «Грамота»;
- Навчальна книга – Богдан»;
- «Гімназія»;
- «Підручники і посібники»;
- «Освіта»;
- «Академія»;
- «Центр учбової літератури».

Книжки з маркою «Гене́за» виходять друком з 1992 р. Це – підручники, навчальні посібники, методична та юридична література, словники, довідники, енциклопедії та художня література. Саме у видавництві «Гене́за» вперше в Україні створено оригінальні підручники з історії України, всесвітньої історії, зарубіжної літератури, української мови та літератури, іноземних мов, біології та математики [7].

ТОВ «Видавництво «Грамота» засновано у грудні 2000 р. У видавництві виходять друком підручники й посібники для початкової, середньої та старшої школи, професійно-технічної освіти, вищої школи; наукові, науково-популярні й мистецькі видання; художня література. Книжки видавництва займають перші позиції українських книжкових рейтингів і мають численні призи й нагороди. Підручники для загальноосвітніх навчальних закладів з 2005 р. упевнено стають переможцями Всеукраїнського конкурсу підручників [8].

Видавництво «Навчальна книга – Богдан» уже понад 15 років працює над забезпеченням потреб національної школи і вишу в навчальній літературі, створюючи нові оригінальні підручники, словники, методичні посібники, довідники та енциклопедичні видання, що відповідають сучасним світовим та державним стандартам. Крім того, видавництво друкує дитячу та художню літературу, перекладені твори відомих світових письменників [9].

Видавництво здійснює також книготорговельну діяльність, співпрацює з більшістю видавництв України, зарубіжними видавництвами, має налагоджену власну мережу збуту, мережу магазинів «Дім книги». Для гуртових покупців існує гнучка система знижок.

Більшість посібників видавництва «Гімназія» має гриф Міністерства освіти і науки України, відповідає сучасним вимогам державних освітніх стандартів, чинним шкільним програмам [10].

Об'єднані в серію «Альма-матер» підручники, посібники видавничого центру «Академія», видавництва «Академвидав» – висока наукова й методична якість, логічно структурований текст, лаконічний, чіткий і грамотний виклад змісту. Навчання за такими виданнями організовує пам'ять і думку, систематизує знання, допомагає раціонально підготуватися до заліків, іспитів, відкриває шлях до фахового самоутвердження, особистісного успіху [11].

Учні середніх загальноосвітніх шкіл, гімназій і ліцеїв, абітурієнти знаходять у виданнях серії «Тести» те, що допомагає їм розвинути свої аналітичні, пошукові навички, без чого не обійтись під час тематичних оцінювань на уроках, незалежного тестового контролю знань при вступі до вищих навчальних закладів.

У новітній Україні «Академія» й «Академвидав» видали найбільшу кількість словників-довідників (серія *Nota bene*), енциклопедій (серія «Енциклопедія ерудита»).

Нестандартний погляд на складні теоретичні й світоглядні питання, індивідуалізована контрверсійність, жадоба дошукатися наукової істини вирізняють у книжковому світі недавно започатковану серію наукових праць «Монограф».

Серія «Автографи часу» – про тих, чії життя і творчість невіддільні часовим цінностям. У серії «Життя і слово» – літературні портрети письменників, які сформуvalи канон нової української літератури.

ТОВ «Видавництво «Центр навчальної літератури» [12] – найбільша книготорговельна та видавнича компанія в Україні, що спеціалізується на виданні та продажу різнопланової навчальної та довідкової літератури. Компанія працює на ринку вже вісім років та постійно вдосконалює роботу з клієнтами, що виявляється в нових методах донесення книжки споживачеві, в удосконаленні процесу доставки та виконанні найвибагливіших замовлень. У середньому у видавництві виходить друком 15–20 нових книжок щомісяця. Це дає можливість говорити про його успішність на ринку завдяки варіативності видавничої продукції та чіткій спрямованості на певне коло читачів, серед яких можна виокремити категорію постійних (за роки роботи інтернет-книгарні клієнтами стало понад 5 тис. приватних та юридичних осіб, значна частина яких, за інформацією інтернет-порталу видавництва, стала постійними клієнтами). Сегментація постійної клієнтури – власники книгарень та торгових лавок з книжковою продукцією, викладачі.

Інтернет-книгарня видавництва – перша в Україні та має найбільший реальний асортимент навчальної літератури майже всіх видавництв України. Асортимент на сайті поновлю-

ється щоденно, що сприяє вибору видавництва як такого, що відповідає критеріям:

а) актуальності;

б) інформаційної співпраці в діалозі видавництво – продукція – читач, що є важливим, оскільки чимало провідних європейських видавництв нині користуються опцією «онлайн-порадника», тобто спеціального адміністратора інтернет-сайту, що відповідає на запити читачів та допомагає зорієнтуватися у виборі продукції.

Такий контакт укріплює діалог з читачем та дозволяє оптимізувати співпрацю в онлайн-форматі. Згідно зі статистикою, майже 60 % від усієї аудиторії видавництв віком 16-35 років знаходить інформацію про те чи інше видання, користуючись онлайн-пошуком, доступним на сайтах кожного видавництва. Такий пошук можна зробити оригінальним, якщо це спеціалізоване видавництво або ж є компактним у разі, коли видавництво пропонує серію видань на різну тематику (у даному випадку навчальні видання). Опція онлайн-консультанта дозволяє поставити додаткові запитання, що стосуються книжкової продукції та дозволяє відчувати читачеві зацікавлення у ньому як у клієнтові, тобто сприяє й психологічній адаптації.

Такими функціями починають користуватися й українські видавці, зокрема, «Навчальна книга – Богдан».

Щодо видавництва «Центр навчальної літератури», то його перевага полягає в тому, що за рахунок книгообміну пропонуються видавничі ціни споживачам. Якщо порівняти їх ціну з ціною в звичайній книгарні, то маємо майже подвійну перевагу. Завдяки сучасним методам доставки, книги можна оперативно отримати в найвіддаленішому куточку України, де зазвичай немає іншої можливості придбати літературу («Нова Пошта»). До того ж оплатити замовлення можна при отриманні на поштовому відділенні.

Переваги інтернет-книгарні:

- найбільший асортимент навчальної літератури;
- низькі видавничі ціни без торговельних націнок;
- оперативна доставка в будь-який куточок України зручним способом;
- щоденне оновлення асортименту;
- онлайн відстеження зробленого замовлення;
- знижки постійним клієнтам.

Виснуємо, що на шкільну літературу завжди є попит. Ця ніша книжкового ринку для вітчизняних видавців – перевірений і надійний бізнес. Тому ринок навчальної літератури можемо назвати конкурентним. Кожне видавництво має своє інтернет-представництво, що оптимізує роботу та забезпечує широкий доступ до різних категорій аудиторії, насамперед – молодіжної.

За географією видавничий ринок навчальної літератури розподілився так: у Києві є 30 % усіх видавництв шкільної літератури, у Тернополі – 27 %, у Харкові – 23 і 20 % видавництв розташовані в інших містах України. Але за кількістю підручників, що випускаються, лідерство, безумовно, за киянами. Столичні друкарі продукують 82 % навчальних книжок для шкіл. Серед них першість належить спеціалізованому видавництву «Освіта» [13].

Детальні статистичні характеристики наведені в додатках.

Список джерел

1. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практ. посіб. / М. Тимошик ; 2-ге вид., стереот. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 560 с.
2. Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 4
3. Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 1
4. Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 7
5. Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 12
6. ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення.
7. Видавництво «Гене́за». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geneza.ua>.
8. Видавництво «Грамота». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gramota.kiev.ua>.
9. Видавництво «Навчальника книга Богдан». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bohdan-books.com>.
10. Видавництво «Гімназія». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gymnasia.com.ua>.

11. Видавництво «Академія». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academia-pc.com.ua>.

12. Видавництво «Центр навчальної літератури». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cul.com.ua>.

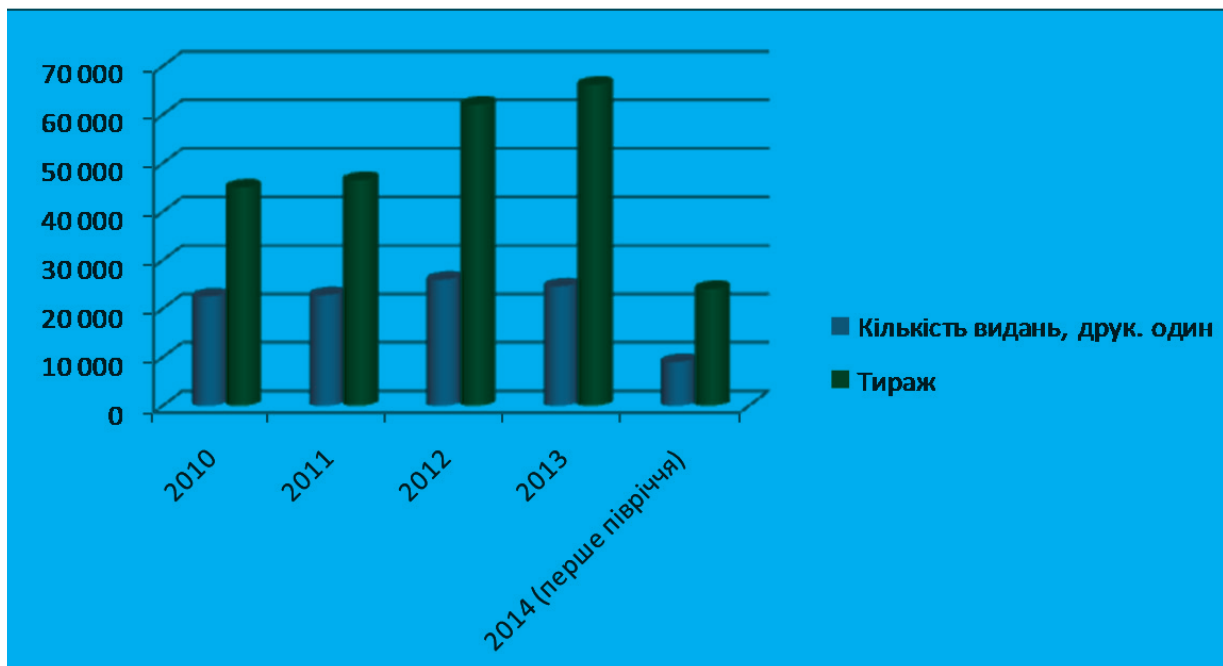
13. Прогностичність місткості ринку навчальної літератури. Книжкова палата України.

Reference list

1. Tymoshyk M. Knyha dlia avtora, redaktora, vydavtsia : prakt. posib. / M. Tymoshyk ; 2-he vyd., stereot. – K. : Nasha kultura i nauka, 2006. – 560 s.
2. Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2013. – № 4
3. Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2014. – № 1
4. Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2014. – № 7
5. Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2013. – № 12
6. DSTU 3017-95. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia.
7. Vydavnytstvo «Heneza». [Electronic resource]. – Reference: <http://www.geneza.ua>.
8. Vydavnytstvo «Hramota». [Electronic resource]. – Reference: <http://gramota.kiev.ua>.
9. Vydavnytstvo «Navchalnyka knyha Bohdan». [Electronic resource]. – Reference: <http://bohdan-books.com>.
10. Vydavnytstvo «Himnaziia». [Electronic resource]. – Reference: <http://www.gymnasia.com.ua>.
11. Vydavnytstvo «Akademiiia». [Electronic resource]. – Reference: <http://academia-pc.com.ua>.
12. Vydavnytstvo «Tsentr navchalnoi literatury». [Electronic resource]. – Reference: <http://www.cul.com.ua>.
13. Prohnostychnist mistkosti rynku navchalnoi literatury. Knyzhkova palata Ukrainy.

ДОДАТКИ

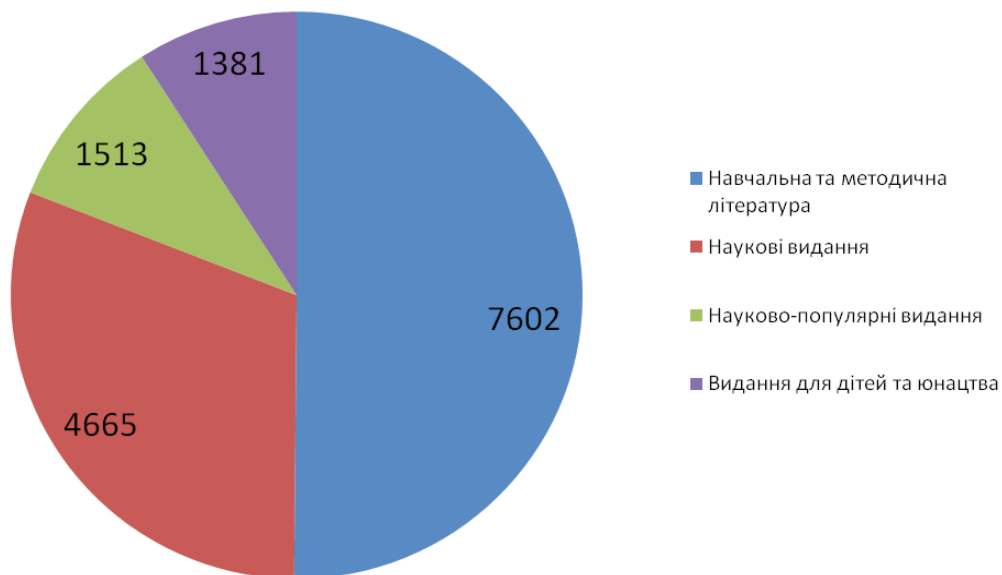
Додаток 1. Загальна характеристика випуску книжок і брошур

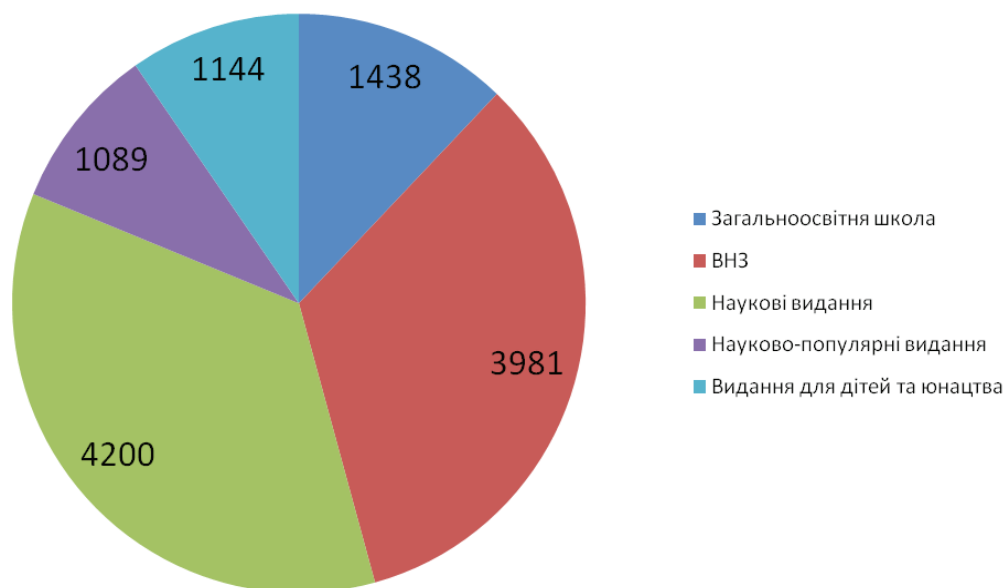
Додаток 2

Навчальна література (2010), кількість видань, друк. один

Додаток 3

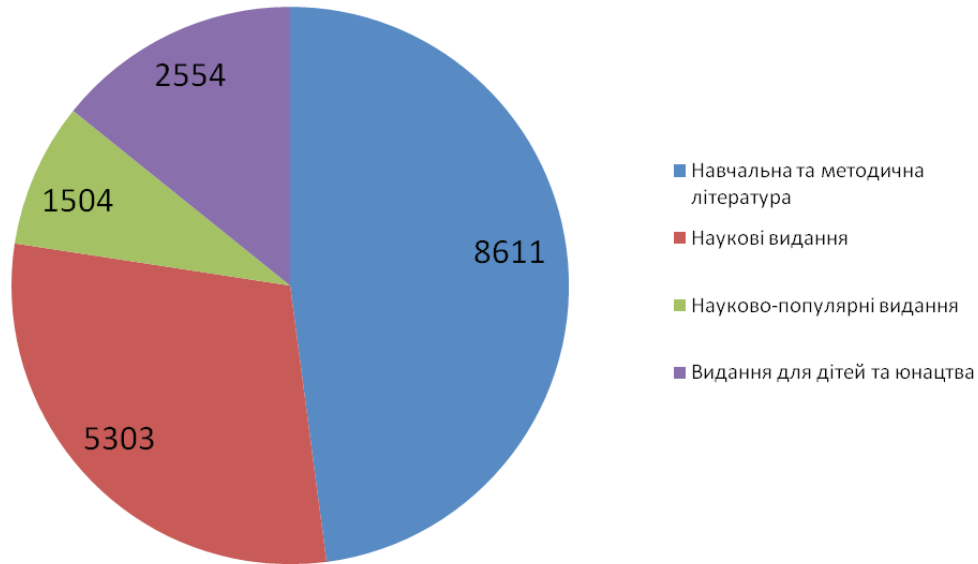
Навчальна література (2011), кількість видань, друк. один

Додаток 4

**Навчальна література (2012), кількість
видань, друк. один**

Додаток 5

**Навчальна література (2013), кількість
видань, друк. один**

